

УДК: 341.16 (міжнародне право)

Доцент кафедри адміністративного і господарського права ХДУ

к.ю.н. Волкович О.Ю.,

студент 3 курсу юридичного факультету

Херсонський держаний університет

Околовський А.М.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАНОВИЩА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ІНВЕСТИЦІЙНОГО БАНКУ

Стаття присвячена розгляду певних аспектів правового становища Європейського інвестиційного банку, нормативно-правової основи його функціонування та розвитку, пріоритетних завдань, а також розгляду напрямів взаємодії с країнами Європи та Україною.

Ключові слова: Європейський інвестиційний банк, кошти банку, індивідуальні позики, глобальні позики, протокол.

Статья посвящена рассмотрению некоторых аспектов правового положения Европейского инвестиционного банка, нормативно-правовой основы его функционирования и развития, приоритетных задач, а также рассмотрения направлений взаимодействия с странами Европы и Украиной.

Ключевые слова: Европейский инвестиционный банк, средства банка, индивидуальные займы, глобальные займы, протокол.

The article is devoted to some aspects of the legal status of the European investment Bank, legal framework for its functioning and development priorities, as well as consideration of areas of cooperation with Europe and Ukraine.

Key words: The European investment Bank, funds of the Bank, individual loans, global loans, minutes.

Україна знаходиться в такому фінансовому та економічному стані, що реальним інструментом виходу, поряд з жорстким впровадженням реформ, може стати лише плідна співпраця з міжнародними фінансовими організаціями. В той же час, формат такої співпраці має будуватись виключно на національних інтересах нашої держави. Відповідно норми основного Закону держави закріплюють у ст. 85 п.14, що до повноважень Верховної Ради України

належать: затвердження рішень про надання Україною позик і економічної допомоги іноземним державам та міжнародним організаціям, а також про одержання Україною від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій позик, не передбачених Державним бюджетом України, здійснення контролю за їх використанням [1]. Досягнення консенсусу державами-членами ЄС стосовно питання запровадження фінансово-економічної політики Союзу відкрило шлях для досить швидкого формування відповідної законодавчої бази.

Розвиток відносин між ЄС та Україною після схвалення Стратегічного документу на 2007-13 роки відносини між ЄС та Україною активізувались. До основного напрямку в цій сфері належить проведення переговорів щодо нової Угоди про асоціацію між ЄС та Україною. Угода про асоціацію передбачає значне розширення відносин між ЄС та Україною в усіх сферах співробітництва, а також створення першої в регіоні поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ЗВТ). Переговори щодо створення ЗВТ стали можливими після вступу України до СОТ у травні 2008 року. Водночас, ЄС та Україна провели переговори з широкого кола питань з метою укладення Порядку денного асоціації, який наразі прийшов на зміну Плану дій ЄС –Україна (набув чинності у 2005 році), крім частини, яка стосується питань правосуддя, свободи та безпеки [2,с.6]

Так, між Україною та Європейським інвестиційним банком 22 грудня 2014 року була підписана фінансова угода на залучення коштів на підтримку заходів з інвестування в муніципальну та соціальну інфраструктуру для подолання наслідків конфлікту в Східній Україні. Постановою Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2015 р. № 1068 затверджені «Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам для реалізації проектів у рамках Надзвичайної кредитної програми для відновлення України» [3]. Згідно наданого в поточному році проекту Європейського інвестиційного банку «Надзвичайна кредитна програма для відновлення

України» в рамках продовження реалізації вищевказаної програми визначаються нові учасники. Згідно цього проекту Україні виділяється сума угоди на 400 млн. євро, строком кредитування до двадцяти років. Пільговий період погашення кредиту до п'яти років. Відповідно до ст.7 ч.2 Закону України «Про режим іноземного інвестування» для окремих суб'єктів підприємницької діяльності, які здійснюють інвестиційні проекти із залученням іноземних інвестицій, що реалізуються відповідно до державних програм розвитку пріоритетних галузей економіки, соціальної сфери і територій, може встановлюватися пільговий режим інвестиційної та іншої господарської діяльності [4].

Мета дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та розкритті сутності правового статусу Європейського інвестиційного банку (далі-ЄІБ) як одного з найважливіших європейських інститутів, його організаційних засад діяльності та ролі у розбудові й гармонізації розвитку країн світу.

Питаннями інвестиційних та фінансових відносин, функціонування ЄІБ, вивчення правового забезпечення щодо зближення України та ЄС, певним чином розглядалися вітчизняними та зарубіжними дослідниками як О.Ф. Кобилецька, В.П. Колосова, С.В. Леонов, Т.В. Майорова, А.О. Петров, Ф.П. Ткачик. Однак в цілому правові засади діяльності ЄІБ є недостатньо дослідженими і потребують подальшої розробки.

Як один з органів Європейського Союзу, ЄІБ має на меті запровадити місію щодо реалізації завдань ЄС, дає можливість довготермінового фінансування у інвестиційні проекти. В останньому мандаті його цілі було сформульовано по новому і тепер вони звучать наступним чином: сприяння енергетичній безпеці та регіональній інтеграції, а також стимулювання розвитку приватного сектору. ЄІБ є суб'єктом європейського законодавства і юридично зобов'язаний діяти в рамках Угоди про ЄС та власного статуту, який забезпечує його юридичну, фінансову та адміністративну дієздатність. Проте юридичний статус ЄІБ є неоднозначним і незалежність, яку він собі забезпечив від інших органів ЄС, ускладнює притягнення банку до відповідальності [5]. За

рахунок випуску облігаційних позик на міжнародному грошовому ринку та на національних грошових ринках країн Європейського інвестиційного банку формуються залучені кошти банку. На рентабельні проекти надають звичайні кредити, на малорентабельні — пільгові. До 70% припадає на кредити для регіонального розвитку менш розвинутих районів. Загальна сума наданих кредитів — понад 47 млрд євро. Позики банку покривають частину вартості проекту, доповнюючи власні капітали позичальника (як правило менше 50%). Сфери використання кредитів — передусім енергетика, транспорт і телекомунікації. Європейський інвестиційний банк надає також пільгові кредити за рахунок засобів ЄС як технічний розпорядник. Кредити банку надаються в кількох валютах. Відсоткова ставка по «змішаних» кредитах визначається на базі середньозваженої вартості в залучених коштах у даних валютах на міжнародних або національних ринках капіталів.

Керівні органи Європейського інвестиційного банку — Рада керуючих, Директорат і Правління. До Ради керуючих входять міністри фінансів країн ЄС. Вона визначає загальну кредитну політику, розглядає і затверджує річні баланси, вносить зміни до статутного капіталу. Директорат приймає рішення про надання кредитів та гарантій при залученні коштів встановленні відсоткових ставок. Оперативне керівництво здійснюють президент і п'ять його заступників.

Європейський інвестиційний банк займає доволі цікаву і неоднозначну правову позицію. ЄІБ був заснований у 1957 році за Римською угодою, однак це — не формальна «установа» Спільноти на зразок тих, що перелічені у Статті 7 Угоди. Він не називається установою із законодавчими чи правозастосовними завданнями, а також не формує політику. Натомість ЄІБ був створений, як незалежний фінансовий орган зі своєю власною правосуб'єктністю та адміністративною структурою, аби ефективно функціонувати у ролі фінансової установи. Ця незалежність означає, що ЄІБ має значну правову широту. ЄІБ послідовно намагався застосовувати більшу частину законодавства ЄС у максимально спрощеному та полегшеному варіанті, так що інші органи ЄС,

зокрема Європейська комісія, були змушені притягати ЄІБ до відповідальності перед Європейським судом по декільком питанням. Європейський суд виносив рішення, на противагу заявам ЄІБ, в яких говорилося очевидно, що ЄІБ має намір долучитися до виконання цілей Європейської Спільноти, а тому перевищує межі своєї організаційної автономії». (Комісія проти Європейського інвестиційного банку, 2003). Проблема у тому, що наскільки Європейський суд намагався дати зрозуміти ЄІБ, що слід прислухатися до інших установ ЄС, настільки він, у рівній мірі, не бажав віддавати ЄІБ під контроль громадськості [6, с.1]. ЄІБ надає кредити країнам-членам ЄС та іншим сто сорока країнам світу, так званим країнам-партнерам, а також приватним компаніям. Він тяжіє, головним чином, до країн ЄС, як частини свого мандату, у той час, як видача позик за межі ЄС ґрунтується на цілому ряді угод Спільноти. Традиційно ЄІБ відповідав за інфраструктурні проекти в ЄС — транспорт, енергетику, промисловість, а тепер він поширює свої інтереси на сферу енергетичної безпеки і стимулювання розвитку приватного сектору [7, с. 2].

Так, 14.6.2005 р. в Люксембурзі відбулось підписання Рамкової угоди між Україною та ЄІБ, що набула чинності 8.04.2006 р. Угода покликана сприяти наданню Банком кредитів для інвестиційних проектів, які становлять інтерес для України, наданню їм захисту, а також урегулює питання статусу та режиму діяльності ЄІБ на території України, його привілеїв та імунітетів, оподаткування, конвертування валют та переведення коштів, режиму проектів та врегулювання спорів щодо фінансування. Положеннями Угоди передбачено, що ЄІБ може здійснювати на території України діяльність, передбачену Статутом [8, с.17].

Слід визнати, що в сучасних умовах проведення єдиної соціальної політики стає життєво важливим елементом, необхідним для зміцнення внутрішніх зв'язків всередині Союзу і подальшого формування європейської ідентичності [9]. Так, 15.6.2010 р. в м. Люксембурзі відбулось підписання Договору між Україною та ЄІБ про співробітництво та діяльність Постійного Представництва ЄІБ в Україні, який був ратифікований Верховною Радою України 4.11.2010 р. (Закон України № 2673-VI від 04.11.2010 р.) та набув чинності 21.12.2010 р.

Договором передбачалось: відкриття Постійного представництва ЄІБ в м. Києві; надання пільг, привілеїв та імунітетів Представництву ЄІБ та його діяльності, посадовим особам та працівникам Представництва; звільнення від оподаткування технічної допомоги [8, с.18].

ЄІБ має декілька фінансових механізмів, завдяки яким він надає допомогу проектам в залежності від категорії проекту та/або регіону: Індивідуальні позики — це позики, які надаються для конкретних проектів як у державному, так і приватному секторі, включаючи банківську справу. Глобальні позики — це кредитні лінії, котрі надаються посередникам (банкам, лізинговим компаніям або фінансовим установам), які у свою чергу дають позики органам місцевої влади або малим та середнім підприємствам для нових інвестиційних проектів обсягом до 25 мільйонів євро. Така діяльність ЄІБ на ниві венчурного капіталу зосереджена в межах Європейського інвестиційного фонду. Структуровані кредитні лінії забезпечують крупні позики та гарантії на підтримку проектів з високим ступенем ризику, зокрема крупно-масштабні інфраструктурні програми, які ЄІБ починає дедалі більше фінансувати .

Створена на підставі Римського договору, який поставив початок Європейського економічного співтовариства, ЄІБ виділяється на тлі інших інститутів Спільноти, а тепер Союзу, як фінансово незалежна організація зі своїми власними органами управління. Створення цих органів та їх повноваження регулюються Статутом ЄІБ, який є протоколом до Римського договору. Протокол – це невід’ємна частина Римського договору і має ту ж юридичну силу, що і сам договір.

Управління ЄІБ здійснюється Радою керуючих, директором та Управлінням. Рада керуючих складається з міністрів країн-учасниць. Рада визначає основні напрями кредитної діяльності банку, при цьому особлива увага приділяється нових цілей, пов'язаних з розвитком ЄС. Рада зобов'язана стежити за дотриманням цих основних напрямів. Крім цього Рада керуючих:

— приймає рішення про збільшення статутного капіталу;

— у разі фінансування спеціальних проектів може прийняти рішення про надання кредиту з боку країн-учасників банку, при неможливості залучення цих коштів на фінансових ринках. Рада керуючих може також прийняти рішення про пріоритетне погашення цих кредитів;

— застосовує свої права щодо призначення і звільнення з посади членів директорату та Управління, а також правомочний змінювати кількість членів Управління;

— може приймати рішення про надання кредитів для проектів в країнах, що не входять в ЄС;

— приймає річний звіт директорату;

— приймає річний баланс і звіт про прибутків і збитків;

— кваліфікованою більшістю припиняє надання кредитів або видача гарантії на користь країни-учасниці, не виконує свої зобов'язання, що впливають з її членства [10, ст. 29] .

Рішення Ради керуючих приймаються звичайною більшістю, яка має становити не менше 45% статутного капіталу.

Прийняття рішення кваліфікованою більшістю вимагає мінімум 54 голоси по меншій мірою 8 країн. Коли рішення вимагає одностайного ухвалення то утримання від голосування не може перешкодити прийняттю цього рішення [11, ст. 38.].

Європейський інвестиційний банк є фінансовою установою Європейського Союзу, його акціонерами є двадцять сім держав-членів ЄС, також він тісно співпрацює з Україною. Доречно акцентувати увагу на основних напрямках підтримки, зокрема:

- невідкладний ремонт та заходи з підвищення енергоефективності інфраструктури для розселення внутрішньо переміщених осіб

- відбудова та відновлення систем водопостачання та водовідведення, включаючи ремонт мереж, каптажних споруд, насосних станцій, очисних споруд;

- відбудова та відновлення генерації, передачі та розподілу електричної енергії;

- відбудова та відновлення систем генерації, передачі та розподілу централізованого постачання теплової енергії;

- відбудова (місцевих, регіональних і загальнодержавних) автомобільних шляхів і залізниць, пошкоджених в результаті конфлікту, включаючи уражені мости;

- ремонт і реконструкція державних або громадських будівель;

- невідкладний ремонт та заходи із підвищення енергоефективності в школах, медичних центрах, лікарнях, соціальних центрах, поштових відділеннях, які надають фінансові послуги, та інших відповідних будівлях та ін.

Міністерство фінансів повідомило про залучення у Європейського інвестиційного банку кредиту у розмірі 400 млн. євро на підтримку реального сектору економіки України та розвиток малого та середнього бізнесу. Міністерство фінансів повідомляє, що активно працює над відновленням економічного зростання нашої держави, задля чого здійснює рішучі кроки для відновлення кредитування економіки. Міністерство фінансів України сприяло залученню кредитних коштів ЄІБ для фінансування проектів малого та середнього бізнесу, а також проектів соціально-економічної інфраструктури, включаючи проекти з енергоефективності, пом'якшення наслідків змін клімату тощо.

Відповідно до умов кредиту, позичальником коштів буде Україна в особі Міністерства фінансів України, який надаватиме кредитні кошти відібраним банкам-учасникам для подальшого фінансування ними кредитних проектів власних клієнтів. Агентом Міністерства фінансів у частині розподілу коштів виступає «Укрексімбанк».

Про цей кредит Міністерство повідомляє наступне:

— Кошти позики ЄІБ можуть спрямовуватися Міністерством фінансів на кредитування комерційними банками середньо та довгострокових

інвестиційних потреб (до 10 років) та середньострокового обігового капіталу (від 2 років) підприємств приватного сектора економіки України;

— Розмір кредитів, на які можуть претендувати компанії, – від 25 млн. євро (для малих і середніх підприємств) до 50 млн. євро для компаній з кількістю працівників понад 3000 осіб;

— Кредит було виділено в рамках інвестиційного проекту «Основний кредит для малих і середніх підприємств та компаній з середнім рівнем капіталізації».

Про перелік банків-учасників програми та більш детальні умови кредитування Міністерство фінансів України наразі не інформує. МГІК сподівається, що цей кредитний ресурс буде доступний для суб'єктів містобудування. ЄІБ фінансує й інші кредитні програми в Україні: малі та середні підприємств; підприємства з середнім рівнем капіталізації; приватні компанії. Критерій належності до типу позичальника – кількість працівників: МСП – до 250 осіб; ПСК – від 250 до 3000 осіб; ПК – від 3000 осіб [12].

Таким чином, доцільно зазначити, що Європейський Союз відкритий для будь-якої європейської країни, що відповідає демократичним, політичним та економічним критеріям членства у ньому. ЄІБ, основною передумовою створення якого послужили інтеграційні процеси у Європі, є одним із найбільших офіційних кредиторів у світі, найбільш гнучким та рентабельним джерелом фінансування. Україна має спрямовувати власну інвестиційну політику на економічне зростання, одним із параметрів та вагомих чинників якого є залучення іноземних інвестиційних потоків. Враховуючи зазначене, на сучасному етапі розвиток співробітництва з ЄІБ видається особливо важливим [8, с.24].

Україна у світовому економічному середовищі має спрямовувати власну інвестиційну політику на економічний ріст, одним із параметрів та вагомих чинників якого є залучення іноземних інвестиційних потоків Саме це врахував Кабінет Міністрів України у 2010 р., коли розробив базу даних інвестиційних проектів на основі Програми економічних реформ до 2014 р. Згідно з Програмою Кабінет Міністрів України розраховує на реалізацію 125

стратегічно важливих галузевих та регіональних інвестиційних проектів загальною вартістю близько 200 млрд грн і 714 інвестиційних проектів із пріоритетних напрямів економічного та соціального розвитку вартістю близько 900 млн грн. Враховуючи зазначене, співробітництво з ЄІБ видається особливо важливим. Підписання Рамкової угоди, відкриття Банком свого представництва на території нашої держави, ті вагомні проекти, які на даний час знаходяться на стадії реалізації або підготовки до втілення у життя – усе це свідчить про те, що ЄІБ націлений на подальший розвиток співробітництва з Україною в контексті відносин Україна – ЄС, а також на реалізацію нових проектів, які становлять взаємний інтерес, що у свою чергу принесе Україні колосальну користь у контексті активізації міжнародної інвестиційної співпраці та інтеграції у світовий економічний простір.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. -№30. – Ст.141.
2. Європейський інструмент сусідства та партнерства. Україна. Національна індикативна програма на 2011-2013 р.р. – Режим доступу: http://eeas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/eu_ua/2011_enpi_ni_p_ukraine_uk.pdf.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 25 листопада 2015 р. № 1068 затверджені «Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам для реалізації проектів у рамках Надзвичайної кредитної програми для відновлення України». – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP151068.html.
4. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 року // Відомості Верховної Ради. – 1996 – №19. - Ст. 80.
5. Угода асоціацію між Україною та Європейським Союзом – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631/

6. Основні факти про Європейський інвестиційний банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://necu.org.ua/upl/Basic_facts_UKR_web.pdf (с.1).
7. Офіційний сайт Європейського інвестиційного банку [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.eib.org>. European Investment Bank.
8. Українська призма: співпраця України з міжнародними організаціям. - Режим доступу: http://www.fes.kiev.ua/new/wb/media/publikationen/prizma_ukr_int_2014.pdf.
9. Сильвестров С.Н. От общего рынка – к социальной Европе [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://budgetrf.nsu.ru/budgetPublications/Magazines/VestnikSF/1998/vestniksf75-8/vestniksf75-8110.htm>.
10. Статут Європейського інвестиційного банку (ст. 29.) – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_680.
11. Статут Європейського інвестиційного банку ст. 38. – Режим доступу: <http://cons.parus.ua/map/doc/05D784B40C/?a=8DDIB>.
12. АТ «Укресімбанк» Спільна з ЄІБ Програма кредитування МСП та установ із середньою капіталізацією [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.eximb.com/ukr/sme/loans/eib/>.